

תמוז התשע"ו

בס"ד

השיעור מוקדש לעילוי נשמת מנחם אביצור בן יהודה אריה ז"ל

פרשת מסעי כסיום הגלות והכנה לכניסה לארץ ישראל
לפרשת מסעי (על פי שיעורים של הרב אהרון ליכטנשטיין זצ"ל והרב יאיר קהאן)

7. במדבר כ"א, ד, י: וַיִּסְעוּ מֵהַר הַהָר... וַיַּחֲנוּ בְּאֵבֶת רַמְבִּי"ן עַל לִ"ג, יד:

8. וַיַּחֲנוּ בְּרַפְיָדָם וְלֹא הָיָה שָׁם מַיִם לָעַם לְשִׁתּוֹת – לֹא הַזְכִּיר בְּמִרָה נֹס הַמַּיִם וְלֹא בְּמִדְבַר סִין עֲנִין הַמֶּן, אֲבָל בְּעִבּוֹר הַיּוֹת רַפְיָדִים דָּבָר גָּדוֹל – שְׁנִיסוּ אֶת ה', וְנִקְרָא הַמְּקוֹם מִסָּה וּמְרִיבָה, וְנִקְדַּשׁ לְעִינֵיהֶם לְהוֹצִיא לָהֶם מַיִם מִסְּלַע, וּבֵאֵר אֱלֹהִים שֶׁם מַלְחַמַת עֵמֶלֶק – עַל כֵּן הַזְכִּיר בְּקִצְרָה 'וְלֹא הָיָה שָׁם מַיִם לָעַם לְשִׁתּוֹת', כִּי הוּא הַמְּקוֹם הַנִּיכָר וְהַנּוֹדֵעַ בַּזֶּה

9. במדבר ל"ג-ג-ט: וַיִּסְעוּ מֵרַעְמָסֶס בְּחֹדֶשׁ הָרְאשׁוֹן, בְּחֹמֶשֶׁת עָשָׂר יוֹם לְחֹדֶשׁ הָרְאשׁוֹן, מִמְּחֻרַת הַפֶּסַח יָצְאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּיַד רָמָה לְעִינֵי כָּל מִצְרַיִם. וּמִצְרַיִם מְקַבְּרִים אֶת אֲשֶׁר הִכָּה ה' בָּהֶם כָּל בָּכוֹר, וּבִאֱלֹהֵיהֶם עָשָׂה ה' שְׁפָטִים וַיִּסְעוּ מִסְּפֶת, וַיַּחֲנוּ בְּאֵתֶם אֲשֶׁר בְּקִצְרָה הַמִּדְבָּר וַיִּסְעוּ מֵאֵתֶם, וַיָּשֶׁב עַל פִּי הַחִירָת אֲשֶׁר עַל פְּנֵי בַעַל צְפוֹן, וַיַּחֲנוּ לִפְנֵי מִגְדָּל וַיִּסְעוּ מִפְּנֵי הַחִירָת, וַיַּעֲבְרוּ בְּתוֹךְ הַיָּם הַמִּדְבָּרָה; וַיִּלְכּוּ דָרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בְּמִדְבָּר אֵתֶם וַיַּחֲנוּ בְּמִרָה וַיִּסְעוּ מִמִּרָה וַיָּבֹאוּ אֵילָמָה, וּבְאֵילִם שְׁתֵּים עָשָׂרָה עֵינֹת מַיִם וְשִׁבְעִים תְּמָרִים, וַיַּחֲנוּ שָׁם וַיִּסְעוּ מֵאֵלּוּשׁ וַיַּחֲנוּ בְּרַפְיָדָם, וְלֹא הָיָה שָׁם מַיִם לָעַם לְשִׁתּוֹת וַיִּסְעוּ מֵעֲצִיֹן גִּבֹר וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבָּר צָן הוּא קָדֵשׁ וַיִּסְעוּ מִקָּדֵשׁ וַיַּחֲנוּ בְּהַר הַהָר בְּקִצְרָה אֶרֶץ אֲדוּם. וַיַּעַל אֶהָרֹן הַכֹּהֵן אֶל הַר הַהָר עַל פִּי ה' וַיִּמָּת שָׁם, בְּשָׁנַת הָאָרְבָּעִים לְצֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּחֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי בְּאֶחָד לְחֹדֶשׁ. וְאֶהָרֹן בֶּן שְׁלֹשׁ וְעֶשְׂרִים וּמֵאֵת שָׁנָה בָּמָתוֹ בְּהַר הַהָר. וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי מִלֶּךְ עֲרֹד, וְהוּא יָשָׁב בְּנֶגֶב בְּאֶרֶץ כְּנָעַן, בְּבֵאֵר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּסְעוּ מֵאֵבֶת וַיַּחֲנוּ בְּעֵיֵי הָעֲבָרִים בְּגִבּוֹל מוֹאָב וַיִּסְעוּ מֵעֲלָמֹן דְּבַלְתֵּימָה וַיַּחֲנוּ בְּהַרֵי הָעֲבָרִים לִפְנֵי נָבֹ

1. הרמב"ם מורה הנבוכים חלק ג פרק נ (מההדרת שוורץ):

דע שלכל סיפור שאתה מוצא מוזכר בתורה יש תועלת הכרחית לתורה, או כדי לאמת דעה שהיא יסוד מיסודות התורה, או לתיקון מעשה מן המעשים, כדי שלא יארעו עושק ומעשי איבה הדדיים בין בני אדם. ואני אערוך זאת לפניך... מבין אלה הזכרת המסעות. לכאורה זאת הזכרת מה שאין בו תועלת כלל

2. במדבר ל"ג, ב:

"ויכתב משה את מוצאיהם למסעיהם על פי ה' "

3. הרב אהרון ליכטנשטיין זצ"ל:

במקרה הנידון בגמרא, קל מאוד להזדהות עם הסברה של התוספות. כאשר אדם נוסע למקום כלשהו עבור מטרה מסויימת כמו מסחר וכד', מה שחשוב לו הוא רק היעד, ולא תחנות הביניים, כך שאם נתקע באמצע הדרך, בעצם לא השיג דבר.

לא כן הדבר כאשר אנו עוסקים במסע בני ישראל במדבר. במסע זה לא רק היעד - ההגעה לארץ ישראל - חשוב, אלא גם הדרך. עצם המצב שבו עם ישראל הולך על פי ה', כשלפניו עמוד אש וענן, הוא בעל חשיבות עצומה כשלעצמו. אילו היה מדובר בנסיעה לארץ ישראל לצורך עסקים, אכן לא היתה משמעות למי שנתקע ברימון פרץ, ועדיף היה לו אילו נשאר במצרים, אולם הואיל והנסיעה היא באור ה', מוטב לו שישע עד רימון פרץ, שכן הנסיעה עצמה, כל רגע ורגע ממנה משמעותי ותורם.

4. אבות פ"ד משנה ט"ז:

"העולם הזה דומה לפרוודור בפני העולם הבא"

5. אבות פ"ד משנה י"ז:

"יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא"

6. במדבר ל"ג, מא-מג:

וַיִּסְעוּ מֵהַר הַהָר וַיַּחֲנוּ בְּצִלְמֹנָה; וַיִּסְעוּ מִצִּלְמֹנָה וַיַּחֲנוּ בְּפִינֹן; וַיִּסְעוּ מִפִּינֹן וַיַּחֲנוּ בְּאֵבֶת

15. רש"י על כ"ז, א :

'וּתְקַרְבְּנָה בְּנוֹת צְלֻפְחָד בֶּן חֲפֹר בֶּן גִּלְעָד בֶּן מְכִיר בֶּן מְנַשֶּׁה לְמִשְׁפַּחַת מְנַשֶּׁה בֶּן יוֹסֵף – למה נאמר? והלוא כבר נאמר "בן מנשה"?! אלא לומר לך: יוסף חיבב את הארץ, שנאמר 'והעליתם את עצמותי' וגו'; ובנותיו חיבבו את הארץ, שנאמר 'תנה לנו אחוזה'

16. במדבר ל"ו, ה :

בֶּן מִטָּה בְּנֵי יוֹסֵף דְּבָרִים

17. בראשית נ"ג, כג :

וַיֵּרָא יוֹסֵף לְאֶפְרַיִם בְּנֵי שְׁלֹשִׁים, גַּם בְּנֵי מְכִיר בֶּן מְנַשֶּׁה יָלְדוּ עַל בְּרַכֵּי יוֹסֵף

18. בראשית נ"ה, כה :

פָּקֵד יִפְקֹד אֶ-לֵהִים אֶתְכֶם

וַיִּסְעוּ מִהָרִי הָעֵבְרִים וַיִּחַנּוּ בְּעֶרְבַת מוֹאָב עַל יַרְדֵּן יַרְחוֹ וַיִּחַנּוּ עַל הַיַּרְדֵּן מִבַּיִת הַיְשָׁמֹת עַד אֲבֵל הַשְּׁטִים בְּעֶרְבַת מוֹאָב

10. הרב יאיר קהאן

פתיחת פרשת מסעי איננה רק רשימה של מקומות שבני ישראל חנו בהם; זהו סיפור האומץ והאמונה שהפגינו בני ישראל בעזבם ארץ מתורבתת ועשירה במים ובלכתם אחר ענני הכבוד אל המדבר, ובידם רק ההבטחה שבסופו של דבר ייכנסו לארץ ישראל.

11. ספורנו על ל"ג, א :

'אלה מסעי' – רצה הא-ל יתברך שיכתבו מסעי ישראל להודיע זכותם בלכתם אחריו במדבר בארץ לא זרועה, באופן שהיו ראויים להכנס לארץ

12. הרמב"ם - מורה הנבוכים :

הצורך בזאת גדול מאוד, כי כל הנסים ודאיים רק למי שראה אותם. אבל בעתיד הזכרתם הופכת סיפור שהשומע עשוי להכחישו. ידוע שאי אפשר – ואין להעלות על הדעת – שיהיה נס קבוע ועומד לאורך הדורות ולאנשים כולם. מבין נסי התורה, יתרה מזאת, מהגדולים שבהם, שהייתם של ישראל במדבר ארבעים שנה ומציאותו של המן בו בכל יום. ומדבר זה הוא כמו שהזכיר הכתוב 'נחש שרף ועקרב וצמאון אשר אין מים' (דברים ח', טו). אלה מקומות רחוקים מאוד מן היישוב, לא טבעיים לאדם, 'לא מקום זרע ותאנה וגפן ורמון [ומים אין לשתות]' (במדבר כ', ה), וגם נאמר עליהם: 'ארץ לא עבר בה איש [ולא ישב אדם שם]' (ירמיה ב', ו). ולשון התורה: 'לחם לא אכלתם ויין ושכר לא שתיתם [למען תדעו כי אני ה' א-להיכם]' (דברים כ"ט, ה). כל אלה נסים ברורים נראים. ומפני שהא-ל יתעלה ידע שלנסים אלה עתיד לקרות מה שקורה לסיפורים, ויחשבו שבני ישראל שהו בערבה הסמוכה ליישוב, שבה מסוגל אדם לשהות, כגון הערבות בהן מתגוררים הערבים כיום, או שאלה מקומות שאפשר לחרוש בהם ולקצור או להיזון מאחד הצמחים שהיו שם, או שטבעו של המן לרדת באותם מקומות תמיד, או שיש באותם מקומות בארות מים. לכן נדחו דמיונות שווא אלה כולם, והודגש הסיפור על אודות כל הנסים האלה על ידי הבהרת התחנות, כדי שיראו אותם העתידים לבוא, ואז ידעו את גודל הנס בשהיית מין האדם באותם מקומות ארבעים שנה

13. התורה מקבילה בין שתי התשובות הקבלה לשונית-

סגנונית ברורה :

(כ"ז, ז) בְּנֵי צְלֻפְחָד דְּבָרַת

(ל"ו, ה) בֶּן מִטָּה בְּנֵי יוֹסֵף דְּבָרִים

14. במדבר ל"ו, א :

וַיִּקְרְבוּ רְאֵשֵׁי הָאָבוֹת לְמִשְׁפַּחַת בְּנֵי גִלְעָד בֶּן מְכִיר בֶּן מְנַשֶּׁה מִמִּשְׁפַּחַת בְּנֵי יוֹסֵף